

νων τῆς Ἑσσης, διορισθεὶς μετὰ καιρὸν καὶ ἐπίτιμος ὑπασπιστὴς τοῦ ὀγδόου ῥωσικοῦ συντάγματος τῶν οὐλάνων. Ἐν τῇ ιδιότητι ταύτῃ ὁ Τσάρος, θείος καὶ ἀνάδοχος τοῦ ἡγεμόνος Ἀλεξάνδρου, ἐκάλεσεν αὐτὸν ἅμα τῇ ἐκρήξει τοῦ ῥωσσοτουρκικοῦ πολέμου εἰς τὸ στρατηγεῖόν του. Ὁ ἡγεμὼν Ἀλέξανδρος συμμετέσχε κατ' ἀρχὰς τῆς διαδόσεως τοῦ Δουνάβεως, ὅτε ἔλαβε καὶ τὸ παράσημον τοῦ Βλαδιμήρου, εἶτα δὲ μετὰ τοῦ ἐννάτου συντάγματος τῶν δραγόνων τῆς ἐφόδου κατὰ τοῦ Τυρνόβου. Διαρκούσης τῆς πολιορκίας τῆς Πλέδνας, ἀπετέλει μέρος τοῦ ἐπιτελείου τοῦ ἡγεμόνος τῆς

πέρας τοῦ πολέμου διωρίσθη ἐξαιρετικῶς ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Γουλιέλμου ὑπολοχαγὸς τῆς πρωσσικῆς σωματοφυλακῆς.

Ε. ΔΕΛΗΓΕΩΡΓΗΣ

Κατὰ τὸ ἔτος 1859 ἐξελέχθη τὸ πρῶτον βουλευτὴς ἐκ Μεσολογίου. Ὑπῆρξεν ὁ πρῶτιστος τῶν μοχλῶν ἐν τῇ μεταπολιτεύσει τοῦ 1862. Γενόμενος ἀρχηγὸς σπουδαίου καὶ πολυαριθμοῦ κόμματος ἠδυνήθη ἐν τῇ θέσει ταύτῃ ν' ἀποδείξῃ τὰς πολιτικὰς ἀρετὰς, αἵτινες ἐλάμπρυναν αὐτόν. Ὁ λόγος του κατέθελγεν, εἶχε με-

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΕ ΒΑΤΤΕΜΒΕΡΓ

Ἐκλεχθεὶς πρίγκηψ τῆς Βουλγαρίας τῇ 29 Ἀπριλίου 1879.

Ῥωμανίας· εἶτα δὲ παρηκολούθησεν ὡς ὑπασπιστὴς τὸν στρατηγὸν Γούρκον εἰς τὴν Θανμασίαν ὑπέρβασιν τοῦ Αἴμου καὶ διεκρίθη διακόψας τὴν μεταξὺ Φιλιππουπόλεως καὶ Ἀδριανουπόλεως σιδηροδρομικὴν συγκοινωνίαν. Αἱ ἐξοχοὶ ὑπηρεσίαι του ἀντημειβήθησαν διὰ τῆς ἀπονομῆς τοῦ ῥωσικοῦ παρασήμου τοῦ Ἀγίου Γεωργίου, τοῦ πρωσικοῦ παρασήμου τοῦ Εὐθρόου Ἀετοῦ καὶ τοῦ Ῥωμανικοῦ Ἀστέρου· εὐθὺς δὲ μετὰ τὸ

γαλοπρέπειαν, ἰσχὺν, χάριν. Ἐπὶ εἰκοσαετίαν ὅλην προσενηγὼν ἐξόχους ὑπηρεσίας τῇ πατρίδι, πολλάκις ὑπουργὸς καὶ πρωθυπουργὸς χρηματίσας ἀπέθανε τὴν 15 Μαΐου ἐκ νόσου ἣτις κυρίαν ἀφορμὴν θὰ εἶχε τὴν ἄγαν καταπόνησιν τοῦ σώματος ἐκ βαρειῶν φροντίδων. Οὐδεμίαν καταλιπὼν περιουσίαν τὸ κράτος ἐβόηθησε τὴν οἰκογένειαν αὐτοῦ χορηγήσαν μηνιαίαν σύνταξιν καὶ ὑποτροφίαν εἰς τὰ τέκνα του.

Εἰς ἔνδειξιν ἐκτιμήσεως τῆς ἀξίας τῶν πολυτίμων αὐτοῦ ὑπηρεσιῶν τῇ πατρίδι αἵτινες καὶ ἐπετάχυνον τὸν θάνατον αὐτοῦ, καὶ ἡμεῖς μετὰ τῶν λοιπῶν συναδέλφων, ἐν τῷ κύκλῳ τῆς ἡμετέρας ἐνεργείας, δημοσιεύομεν τὴν εἰκόνα αὐτοῦ μετὰ περικοπῶν ἐκ τῶν διαφόρων ἐκφωνηθέντων ἐπὶ τοῦ τάφου του λόγων. Ἐξετιμήσαμεν πάντοτε τὸν Δεληγεώργην τὴν δὲ ἐκτίμησιν ἡμῶν ταύτην ἐκρίναμεν καλὸν νὰ

τὴν ἐτυμηγορίαν αὐτῆς. Ἄλλ' ἐὰν εἶναι ἐπιτετραμμένον, καὶ εἶναι κατ' ἐμὲ, νὰ θεωρῶμεν ὡς προμήνυμα τῆς ἐτυμηγορίας ταύτης τὴν πεποιθήσιν τῆς συγχρόνου κοινωνίας, οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι τὸν Ἐπαμεινώνδαν Δεληγεώργην θέλει κατατάξει ἡ ἱστορία ἐν τῇ χορείᾳ τῶν ἐξόχων ἀνδρῶν τῆς νέας Ἑλλάδος.»

Ὁ δὲ κ. Ζαῆμης εἶπεν· «Ἐπέπρωτο δὲ ἐγὼ προσβύτερος αὐτοῦ καὶ συντελέσας νὰ προλειάνω τὴν εἰ-

Ε. ΔΕΛΗΓΕΩΡΓΗΣ

τεκμηριώσωμεν διὰ τῆς ὡς ἀνωτέρω ἐκθέσεως, χάριν τῶν πολλῶν ἀναγностῶν ἡμῶν καὶ χάριν τῆς ἀξιοτίμου οἰκογενείας αὐτοῦ.

«Ἡ ἐκτίμησις» εἶπεν ὁ κ. Σωτηρόπουλος, «τῆς ἀληθοῦς ἀξίας τῶν τοιαύτης τάξεως ἀνδρῶν εἶναι ἔργον τῆς ἀπαθοῦς καὶ ἀδεκάστου ἱστορίας, ἡ ὁποία θέλει ἐκφέρει ἐν καιρῷ μετὰ τῆς ἐμπρεπούσης ἐμβριθείας

σодόν του εἰς τὸ πολιτικὸν στάδιον, ἐν ᾧ ἔμελλε νὰ λαμπρυνθῇ, ν' ἀποδώσῃ τὸν ὑστατον χαιρετισμὸν εἰς αὐτόν. Τὸ ἔργον εἶναι δυσχερὲς, ὃ φίλοι καὶ θαυμασταὶ τοῦ πολυτίμου ἀνδρός, αἱ συνωθούμενοι ἐν τῷ πολυανδρίῳ τούτῳ, τῷ περιλαμβάνοντι τὴν δόξαν τῆς ἐλληνικῆς παλλιγγενεσίας, θλίψις παραλύει καὶ τὸν νοῦν μου καὶ τὴν φωνήν μου.»

Ὁ δὲ κ. Τρικούπης, ἐν ὀνόματι τοῦ Μεσολογίου εἶπεν: «Ὅπως οἱ πατέρες ἡμῶν ἀφιέρωσαν τὸν βίον αὐτῶν εἰς τὴν ἀνεξαρτησίαν τοῦ ἔθνους οὕτως αὐτὸς κύριον τοῦ βίου αὐτοῦ μέλημα προεἶλετο τὰς ἐλευθερίας τοῦ λαοῦ. Ἦσθάνθη ὅτι τὸ μέγα ἔργον, οὕτινος τὴν ἐπιτέλεσιν ἐκλιροδότησεν ἡ γενεὰ τοῦ ἀγῶνος εἰς τὰ τέκνα αὐτῆς, δύναται νὰ διεξαχθῇ μόνον ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς ἐλευθερίας καὶ ἐργασθεῖς ὑπὲρ τῶν φιλελευθέρων τοῦ ἔθνους θεσμῶν, ὅτε οὗτοι παρεγνωρίζοντο, συνετέλεσεν ὡς εἶπερ τις ἢ ἄλλος εἰς τὴν διατρέψασιν, ὅτι ἐν Ἑλλάδι, διὰ τὸν χαρακτήρα τοῦ λαοῦ τὰς παραδόσεις ἢ τοὺς πόθους αὐτοῦ, ἡ συντήρησις εὐρηται ἐν μόνῃ τῇ εἰλικρινεῖ ἐφαρμογῇ θεσμῶν φιλελευθέρων.»

Καὶ τέλος ὁ πρωθυπουργὸς κ. Κουμουνδούρος εἶπεν: «Ὡς ἐγνώρισα Δεληγεώργη ὡς ἀντίπαλον, διότι εἰς ὅλας τὰς ὁμαλὰς καὶ κανονικὰς περιστάσεις καὶ εἰς τὰ δευτερεύοντα ζητήματα διεφωνοῦμεν ἥσο ἀντίπαλος φοβερὸς, διότι ἡ εὐγλωττία σου ἦτο εὐγλωττία τῶν ἀρχαίων χρόνων ἥσο ἀντίπαλος φοβερὸς, ἀλλ' ἀξιοπρεπής· δὲν ἐταπεινόνες τὰ ζητήματα, ὕψονες ἀπειναντίας τὴν συζήτησιν καὶ ἐπροκάλεις τὴν ἀμιλλαν καὶ τὴν ἐργασίαν· σ' ἐγνώρισα ὡς φίλον, διότι εἰς ὅλας τὰς δυσκόλους περιστάσεις καὶ ἐφ' ὅλων τῶν κυρίων ζητημάτων συνεπράττομεν καὶ συνειργαζόμεθα ὡς φίλοι· ἥσο φίλος εἰλικρινής, ὁ ἱπποτικὸς χαρακτήρ σου δὲν σοὶ ἐπέτρεπε τὰς ταπεινὰς ἀντιζηλίας καὶ τὰς εὐτελεῖς δολιότητες· εἶχες διαυγῇ τὴν διάνοιαν καὶ διὰ τοῦτο κατενόεις ἀμέσως τὴν ἀλήθειαν τῶν πραγμάτων· εἶχες σταθεράς πεποιθήσεις καὶ ἐνέργειαι εἰλικρινῶς, ἡ δὲ εἰλικρινεία εἰς τὴν σύμπραξιν χορηγεῖ θάρρος καὶ ἐλευθερίαν.»

ΒΡΑΧΜΑΝΙΣΜΟΣ

Ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἶδομεν ὅτι ἡ πρώτη τῶν Ἰνδῶν καὶ πάντων τῶν Ἀρίων λαῶν θρησκεία ἦτο ἡ λατρεία τῆς φύσεως ἐν προσωποποιήσει τοῦ Ἰνδρά, τοῦ Ἀγνῆ, τοῦ Βαρούνα, τοῦ Σουρά καὶ ἄλλων. Ἀλλὰ βραδυτέρον, ὅτε οἱ Ἄριοι ἐπέξεσθήσαν μέχρι τῆς πεδιάδος τοῦ Γάγγου καὶ ὕστερον μέχρι τῆς μεσημβρινῆς ἄκρας τῆς χερσονήσου, ἡ ἀπλὴ αὕτη θρησκεία δὲν ἔμεινεν ἀπλῆ, ἀλλ' ἠύξανε προσλαμβάνουσα καὶ ἄλλας θεότητας. Ὅσα δὲ ἐξηπλοῦτο ἡ τῶν Ἀρίων φυλὴ καὶ διηρείτο εἰς πολλὰ χωριστὰ βασίλεια, τοσοῦτον ἠύξανε τὸ πλῆθος τῶν θεῶν. Ἰνα δὲ περιορίσῃ τὸ πλῆθος τῶν θεῶν τούτων οἱ ἱερεῖς, οἱ Βραχμᾶνες, ἐπεχείρησαν νὰ εἰσαγάγῃσι νέας περὶ θεῶν καὶ κόσμου θεωρίας. Πρὸς ἐπιτυχίαν δὲ τούτου ἔπρεπε πρῶτον νὰ καταβάλλῃσι τὴν ἰσχύουσαν τάξιν, τοὺς πολεμιστὰς, καὶ νὰ λάβωσιν αὐτοὶ τὴν θέσιν αὐτῶν. Οἱ μακροὶ καὶ αἱματηροὶ πόλεμοι ἐξήντηλσαν τοὺς πολεμιστὰς, οἱ δὲ Βραχμᾶνες δὲν ἐδυσκολεύθησαν τότε μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἡσυχίας ν' ἀποστερήσῃσι αὐτοὺς, ἐξασθενήσαντας ἤδη ἐκ τῶν πολέμων, τὸ ἀξίωμα, ὅπερ ἕως τότε κατεῖχον. Κατώρθωσαν δὲ τοῦτο τοσοῦτον εὐκόλως, καθ' ὅσον τὸ κλίμα ἐξενεύ-

ριζε τοὺς πολεμιστὰς καὶ ἡ εὐφορία τῶν ὀχθῶν τοῦ Γάγγου καὶ Ἰαμουᾶ παρεσκευάζεν εἰς βίον ἡρεμον καὶ ἀπράγμονα.

Τότε οἱ Βραχμᾶνες κατέστησαν νέαν πραγμάτων τάξιν καὶ ἰδρυσαν τὴν εἰς βίους ἡ τάξεις διαίρεσιν, ἥς ἡ παραβίασις ἡπειλεῖτο ὑπὸ τῆς θείας ὀργῆς. Καὶ αὐτοὶ μὲν ὡς ἔμπειροι τῶν θρησκευτικῶν κατέλαβον τὴν πρῶτην θέσιν, εἰς δὲ τοὺς πολεμιστὰς, τοὺς Ξατράς, ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν αὐτῶν ὄντας, ἀπέδωκαν τὴν διοίκησιν τῶν κοινῶν. Τρίτην δὲ διαδοχικὴν καὶ κληρονομικὴν τάξιν ὥρισαν τοὺς Βαϊτέας, εἰς οὓς ἀνῆκον οἱ γεωργοί, οἱ βιομήχανοι καὶ οἱ ἔμποροι. Μετὰ τούτους ἤρχοντο οἱ Σοῦδραι ἢ οἱ δοῦλοι.

Θέλοντες, ὡς εἶπομεν, οἱ Βραχμᾶνες νὰ φέρωσιν ἐνότητα καὶ τάξιν εἰς τὸ πλῆθος τῶν θεῶν τοῦ λαοῦ ἐπειράθησαν ν' ἀντικαταστήσωσι τὴν ἀρχαίαν τῆς φύσεως θρησκείαν καὶ νὰ ζητήσωσι πρῶτην τινὰ ἀρχὴν δι' ἐπιστημονικῆς θεωρίας, ἵνα προαγάγῃσι τὸν λαὸν εἰς τὴν γνώσιν ἑνὸς μόνου ἀληθοῦς θεοῦ. Ἀλλ' ὡς θὰ ἴδωμεν, ὁ λαὸς δὲν ἐπροχώρησεν οὐδὲ ἐν βῆμα πρὸς τὴν κατάληψιν τοῦ αἰωνίου. Ὄντος διὰ τῶν νέων θρησκευτικῶν θεωριῶν.

Βάσιν τῶν νέων θεωριῶν τῶν ἐλαβόν οἱ Βραχμᾶνες μυστηριώδη τινὰ θεότητα, τὸ Βραχμᾶ, ἥτις ἐλατρεύετο καὶ ὑπὸ τῶν πρῶτων Ἰνδῶν καὶ ἐθεωρεῖτο ὡς τὸ ἅγιον τῆς προσευχῆς πνεῦμα. Τὸ Βραχμᾶ ἐθεώρησαν ὡς τὴν ψυχὴν τοῦ κόσμου καὶ τὴν πρῶτην πηγὴν παντός ὄντος. Τὰ ἱερά τῶν Βεδῶν βιβλία εἶνε ἀνεξάντλητα ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ καὶ τῷ ὀρίσμῳ τῆς πρώτης ταύτης ἀρχῆς. Αἱ Βέδαι ἀποκαλοῦσι Βραχμᾶ τὸ αἰωνίως ὄν, τὸ μόνον ἀληθῶς ὑπάρχον καὶ ἐν τῇ εὐδαιμονίᾳ καὶ τῇ χαρᾷ ἐκδηλοῦν ἑαυτό. Τὸ πρῶτον τοῦτο ὄν, ἐν ἑαυτῷ περιέχον τὰ πάντα, ὑπάρχει πράγματι. «Τὸ Βραχμᾶ δὲν ἔχει ἔκτασιν, οὔτε μῆκος οὔτε πλάτος· δὲν εἶνε οὔτε μέγα οὔτε μικρόν. Εἶνε ἄνευ σκιάς καὶ σκότους, ἄνευ ἀνέμου καὶ ὁσμῆς, ἄνευ γεύσεως, ὀφθαλμῶν καὶ ὠτων καὶ γλώσσης· δὲν ἔχει οὔτε νεότητα· οὔτε γῆρας· δὲν συστέλλεται οὔτε διαστέλλεται.» Ἰδίως δὲ ἐθεώρουν τὸ Βραχμᾶ οἱ Βραχμᾶνες ὡς τὸ ἅγιον πνεῦμα τὸ ἐνοικεῖ ἐν ταῖς δεήσεσι καὶ θυσίαις, ὡς τὸν μόνον μεσίτην ἀνθρώπων καὶ θεοῦ. Ἐπειδὴ δὲ διὰ τῆς μυστικῆς ἐν τῇ προσευχῇ δυνάμεως εἰσδύει ὁ ἀνθρώπος εἰς τὴν οὐσίαν αὐτοῦ καὶ ἐξαναγκάζει εἰς τὸ ἐπακοῦσαι τῶν δεήσεων αὐτοῦ, τὸ Βραχμᾶ ὑπῆρχε κυρίως ὁ θεὸς τῆς δεήσεως καὶ τῆς θυσίας. «Πᾶσα τῆς θεότητος καὶ τῶν ἀνθρώπων ἡδονὴ προέρχεται ἐκ τῆς προσευχῆς, λέγουσιν αἱ Βέδαι, αὐξάνει ἐν τῇ προσευχῇ καὶ ἐξικνεῖται εἰς τὴν τελειότητα διὰ τῆς προσευχῆς. Ἐν τῇ φλογὶ αὐστηρᾶς προσευχῆς καταναλίσκονται ἀμέσως πᾶσαι αἱ ἁμαρτίαι τῶν ἀνθρώπων καὶ αὐταὶ αἱ μέγισται. Τὰ θεία πνεύματα δέχονται τὰς διὰ προσευχῆς καθυρισθείσας θυσίας τῶν Βραχμᾶνων καὶ ἐκπληροῦσι δαψιλῶς τὰς εὐχὰς τῶν. Καὶ αὐτὸ τὸ Βραχμᾶ, ὁ κύριος τῶν δημιουργημάτων ἐκτελεῖ πάντας τοὺς νόμους τοῦ διὰ τῆς προσευχῆς, δι' ἧς καὶ αἱ γνώσεις τῶν Βεδῶν προσκτῶνται. Διὰ